

Dolgo časa še živi kovač. Ko mu pa umrejo vsi prijatelji in znanci, naveliča se tudi on življenja. Poda se torej na pot v nebesa, kjer prav ponižno potrka. Sv. Peter odpre in v njem spozna kovač možička, kateri ga je velikokrat obvaroval in mu slednjič tri želje spolnil.

Toda sv. Peter mu pravi: „Glej, da se spraviš, nebesa ti ostanejo zaprta, kajti pozabil si želeti najboljše — zveličanje!“ Tudi v peklu in v vicah ga niso hoteli sprejeti. Zato se poda h kralju Matjažu, kjer spi z njim še dandanes ter pričakuje, da bo kralj Matjaž vstal ter vnovič nastopil svoje kraljestvo.

Pouk.

Sv. Peter je obiskal kovača. Ker ga je ta dobro pogostil, obljubil mu je spolniti tri želje. Opominjal ga je, naj si želi

najboljše. Kovač je skrbel le za telo, na dušo je pa pozabil. Ko se je naveličal živeti, sprevidel je, kako lahkomišljeno je ravnal. Zatorej pazimo na svoje zdravje, a skrbimo pred vsem za svojo dušo.

Truplo mora kmalu umreti
Duši vedno je živeti:
Oj skrbí sicer za telo,
Pred vsem pa duši za nebo!

2. Nazorni nauk.

Kladivo je železno ter ima leseno toporišče. Ker ga rokodelci potrebujejo, kadar delajo, je kladivo orodje. Imamo pa tudi kladiva, katerih ne more človek vzdigniti, ampak katera vzdiguje voda. Ta kladiva so zelo velika, težka. Njihov ropot se sliši daleč okrog. S temi kladivi obdelujejo kovači v ognji omehčano železo in izdelujejo iz njega razna orodja.

Lj. Stiasny — Kamnik.

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

Anton Zupančič r. v Ljubljani 13. jan. 1841, gimnazijo dovršil 1864, posvečen 1867, služil za kapelana v Šmartinu pri Litiji, Mengišu, v Cerkljah na Gorenjskem, od l. 1878 pri sv. Jakobu v Ljubljani, l. 1882 profesor duhovnega pastirstva, katehetike in pedagogike, predstojnik kat. tiskovnega društva itd.

V gimnaziji že jel je spisovati slovenske stvari ter jih priobčevati najprej po Novicah, in vredništvo je hvaležno, koj očitno poprosilo dopisnika začetnika, naj bi nas večkrat razveselil z mičnimi natoroznanskimi spisi. So pa na pr.:

Novice l. 1861: Mladi hudodelnik. Poslovenil A. Zup. — Novice l. 1862: Pomladansko življenje (str. 105). Martinček pa slepec. Krta pred sodbo! Kukavica. Véverica. Življenje peščenega zrnca (str.

316—326). — Glasnik 1862: Kras in ipavska dolina (str. 209). Juri Kovač. Zaklad pri Savici. Spis. A. Zup. — Koledarček družbe sv. Mohora 1862: Večna luč. Svobodno poleg Wiesemanove povesti „Die Lampe“ (str. 1—26). — Novice 1863: Nekoliko o zraku in njega pomenu za življenje človeško (str. 17). Mrtyaška ura (str. 74). A. Z. — Glasnik: Dvoje utoplencev. Pred Jamo. Ledena jama. — Glasnik 1864: Krinski mož (str. 333). — Koledarček: Kdor ne uboga, ga tepe nadloga. Poljska pripovedka (str. 1—33). —

Danica l. 1865: Pridne roke boljši ko zlate goré (str. 125). Z—č. Naj lepši plajš. Bog nedolžnost varuje (str. 239). — Glasnik: Smert za domovino. Resnična dogodba l. 1813 (str. 174). Ruski car Ale-

ksander v Ljubljani l. 1821 (str. 215). — Koledarček: Vožnja po zraku (str. 40). A. Zup. — Čitalnica v Gradcu Zv. III: Pogoji življenja. Sp. Ant. Zupančič (str. 240—246). — Glasnik 1866: Brtavsov Jurček. Humoristične črtice iz domačega življenja (str. 8—215). Dom žajfje kulture (Bizovik str. 181). — Koledarček: Človek gospodar stvarjenja (str. 43—47). — Večernice: Zadnja leta nesrečnega kralja Ludovika XVI (Zv. XIII. str. 61—70).

Glasnik 1867: Kostanjevo drevo. Natoroznanski obraz. Sp. Z. (str. 40). — Cvetnik I: Zimsko življenje. Črna kuga na Dunaji. II. Najboljši kašipot. Demosten. — Danica: Nekaj besed zastran bogoslužbine obleke (str. 107—8). „Učeni in zvedeni možje se zelo prizadevajo zadnje leta, da bi odpravili napake, ki so se vrinile med našo bogoslužno obleko, bodi-si zastran robe, koja se jemlje za cerkveno obleko, bodi-si zastran njene oblike ali podobe. Akoravno se je po prizadevanji posameznih že res po nekoliko na bolje obrnilo, vendar je videti še toliko nepristojnega in nespodobnega, toliko kar se ne vjema z duhom cerkvenim, da si ne moremo kaj ter spregovorimo nekoliko o tem... Zadnje leta se je v našem cesarstvu v vseh cerkvenih umetnostih na bolje obrnilo; tako — hvala Bogu — tudi s tkanjem in napravljanjem blaga za cerkvene oblačila... Tako tudi pri nas na Kranjskem... Pred vsim naj bolj se imamo zato zahvaliti bratovščini presvetega Rešnjega Telesa v Ljubljani, ki razpošilja revnim cerkvam lepe, terdne pa vselej ojstro po cerkvenih določilih in v cerkvenem duhu izdelane oblačila ter tako bolj in bolj razširja boljši okus“. —č.

Fabiola ali cerkev v katakombah. Po kardinalu M. Wisemanu poslovenil Anton Zupančič. Izdala družba sv. Mohora. V Celovcu 1867. 8. III. 245. Nat. J. Blaznik. „Ko je to delo zagledalo beli dan, pravi v predgovoru, razširilo se je na nagloma po vsem omikanem, so-

sebno katoliškem svetu, tako da je sedaj že skoraj v vse evropske jezike prestavljeno in že po večkrat natisnjeno... Ni čuda tedaj, da je tudi skerbna „družba sv. Mohora“ vernim Slovencem v domači besedi podati hotela to delo. Skerbela je pa za to, da bi se knjiga nekoliko predelala in tudi prostemu ljudstvu razumljiva storila... Berite tedaj tudi vi, predragi Slovenci, povsod toliko čislano „Fabiolo“ itd.

„Credo kristjanu v sedanjih časih zavetje“. To je slovénski vravnan prevod knjižice: „Credo! Zuflucht des Christen in den jetzigen Zeiten“. Von Msgr. Dr. Gaume, apost. Protonotar. Domine, salva nos, perimus. Aufl. II. Münster. 1867. 8. 80. — Po predgovoru o besedicah „verujem pa zavetje“ kaže, kaj je povod temu spisu. Izmed 11. vzrokov povésta naj se tukaj samo l. pa 10. s koncem slovénске prestave Zupančičeve:

1. „Po sedanji Evropi razgrinjajo se vsakoverstne zmote, brezštevilne kakor prah v zraku, kužljive kakor sopuh smrdljivega močvirja. Razun nar ostudniše dobe starega poganstva ni svet nikdar tacega vidil. Te zmote se razgrinjajo danes v svoje slednje krilo. Racionalizem, panteizem, materijalizem, ateizem, naturalizem, cesarizem, senzualizem, pozitivizem, socializem, solidarizem, spiritizem — že imena človeka s strahom pretresajo... 10. Tem zmotam nasprot kaj je kristjanu zavetje? Morebiti dokazovanje? — Ne. V stoletji, v katerem je na dnevnem redu le zofistika ali zvijačno preslepljevanje z napènimi dokazi, v sedanjem času tedaj nima dokazovanje skor nobene veljave, nič moči. Zofisti spravijo nar terdnejši dokaze ob vso moč, otemnijo jih, oskrunijo, razkrojijo, razpišejo na vse strani in spravijo jih v smeh pred neomikanim in tudi omikanim svetom. Česa torej potrebujemo? Djanjosti, djanstev, djanjskih dogodb. Kakošnih? Djanstev, iz katerih kristjan v nevarnosti dvoma z nepretresljivo gotovostjo spozná, da je njegova vera resnična

in prava, djanstev, ktere denejo razširjavca zmote v železen kolobar, iz ktereга sta le dva pota: vera ali pa brezumnost...“ — Po takih djanskih dogodbah dokazavši resničnost keršanstva pravi naposled: „Tedad je prazen in neresničen racijonalizem, prazen je panteizem, prazen materijalizem, ateizem in naj se jim še reče kakor koli tem prikaznim starejšega in novejšega časa... Naj po tem takem prihrumé preganjavci z mečem v roki, naj pridejo obrekovavci zoper sv. vero in cerkev, naj pridejo zapeljivci s svojimi izmišljenimi zvijačami, naj se vse peklenške moči upró zoper našo sv. vero: — Credo! Verujem! Verujem, da je Cerkev delo Božje, da ona edina hrani resnico, da naša sv. vera edina ima pot do zveličanja, da le ona bo do konca ostala! Tedaj je in ostane zares zavetje, mogočno zavetje kristjanovo v sedanjih časih in vselej: Credo! Verujem!“ — Ta tudi za sedanjó dobo tolikanj pomenljivi prevod se snuje v Danici l. 1869 str. 219—412 pa l. 1870 str. 17—139.

Jako potrebna in podučna so bila „Odperta pisma I—XIII“, katera je Z. (Zupančič) priobčeval po Danici l. 1871 str. 249—379, l. 1872 str. 2—320 in l. 1874 str. 253—302 pod naslovom: Marsikaj o cerkveni umetnosti. Kaže se v njih, kaj umetnost sploh in cerkvena posebej po gotovih določilih zahteva in svetuje na pr. o znamenjih in javnih križih, o svetih podobah in kipih, o snaženju in zlatenju cerkvenih posod, o njihovi tvarini in obliki, p. o kelihi, ciboriju, monštranci, o tabernakelju in kadilnici, o cerkvenih oblačilih p. mašni, večernični plašč, pluvijske, dalmatika, tunicela, velum, burza; o njihovem blagu, o obliki in barvah, o nekaterih dragocenih stvareh med zaverženo šaro itd. — L. 1875 bil je v Rimu pri sv. očetu Piju IX., kateremu je izročil po Danici tedaj nabrane darove itd. (str. 320). Znanstven plod svojega potovanja podal nam je A. Zupančič pa v Letopisu Matice Slovenske l. 1879 str.

88 do 94: „Žalostna 1800letnica ali posuto mesto Pompeji“.

Duhovno Pastirstvo. Slovenskim bogoslovcem in mašnikom spisal Anton Zupančič, profesor pastirstva na Ljubljanskem bogoslovnem učilišču. V Ljubljani v vél. osmerki. Del I. 1884 str. 280. II. 1885. 281—505. III. 505—760. IV. 761—903 (Popravki in dostavki str. 882. Stvarno kazalo str. 883—903). Založil pisatelj. Nat. Kat. Tiskarna. — Povod temu prevažnemu delu pripoveduje pisatelj v začasnem predgovoru: „Pokojni milost. knezoškof Janez Krizostom dali so podpisanemu nalog, da sestavi ter za tisk pripravi „Duhovno pastirstvo“; kajti spisani sešitki te vede, do sedaj v Ljubljanski škofiji rabljeni, postarali so se po duhu in jeziku, ter jih je vže tudi težko dobiti. Lotil sem se dela... Ako vstrežem s prvim zvezkom, izide čez nekoliko mesecev drugi itd.“ — V dovršenem predgovoru pa pravi: „Narod slovanski letos obhaja tisočletnico smerti slavnega svojega blagovestnika in škofa, sv. Metoda. Hvaležno se spominjajo potomci Solunskih bratov, katera sta njihovim predstarišem v jeziku domačem oznanovala vero krščansko ter mnogoštevilno čedo pridobila nebeškemu Pastirju. Tudi ta knjiga, častiti sobratje slovanski, želi Vas v mili besedi domači učiti: množiti čedo Kristusovo in po izgledu najboljšega pastirja, gospoda Izveličarja, jo voditi na dobro pašo, k večni sreči; — blagovoljno jo toraj sprejmite za spominček letošnje slovanske slavnosti!.. Ko bi le šoli bilo namenjeno to „Duhovno pastirstvo“, smelo bi, se vé da, krajše biti. A s tim spisom sem tudi častitim duhovnim pastirjem hotel podati knjigo, v kateri naj bi v raznoterih imenitnejših zadevah in prigodkih svoje službe našli poduka in pojasnila.. Vseskozi sem si prizadeval, pisati v duhu sv. katoliške cerkve in častitim duhovnim sobratom kazati ono pot, ki pastirja in čedo vodi v nebeško krasoto; in če sem učitelju in in učencu s tim kaj pripomogel k večni

blagosti, prejel sem za svoj trud vže obilno plačilo!“

Pedagogika. Po najboljših virih spisal Anton Zupančič, učitelj pedagogike na Ljubljanskem bogoslovnem učilišču. V Ljubljani 1888. 8°. IV. str. 152. Na svetlo prišlo po „Duhovnem Pastirju“. Zal. Kat. Bukvarna. Nat. Kat. Tiskarna. — „Ko sem l. 1882 začel podučevati v tej vedi, jel sem se kmalo pripravljati na izdajo slovenskega po krščanskih načelih sestavljenega vzgojeslovja, ki naj bi se hkrati oziralo na zahteve avstrijskih šolskih zakonov... V Ljubljani se bogoslovci vže blizu dvajset let učé pedagogike slovensko, čeravno do sedaj nismo imeli domače knjige te vrste. Služila je prejšnje čase semenišču prav tista nemška učna knjiga, kojo so rabili na učiteljskem izobraževališču. A odkar šola in z njo vred tudi učna knjiga ni več verska, si s takim učilom katoliški duhovni niso mogli in niso smeli več pomagati — živo smo čutili potrebo slovenskega, v krščanskem duhu pisanega vzgojeslovja. Moderno vzgojstvo namreč hodi napačno, pogubno pot, kajti moti se gledé nature gojenčeve in gledé namena njegovega, priznavajoč mu edino le zemeljski cilj. Krščanska pedagogika pa se ozira na vsega človeka: na njegovo telo in na njegovo dušo, na naravno in

čeznaravno v njem, na časno in večno; le krščansko vzgojstvo more gojenca storiti resnično srečnega. Ono pozná pravo nalogo odreja ter obseza vse, kar resničnega in dobrega v sebi imajo druge vzgojne sisteme, a varuje se njih enostranosti itd.“ —

Kakor v „Danico“, tako je pisal Anton Zupančič v Slovenca, podpornik mu od začetka, na pr.: „Politika na kmetih“ l. 1874 št. 17—24, kjer v pogovorih učitelja, dober sin katoliške cerkve, kmetom razlaga nove konfesijonelne postavbe, kar je pa nekterikrat zasegel državni pravdnik v tistih hudih časih. Kot profesor bogoslovja vreduje vseskozi razne spise za tisk v imenu višje cerkvene oblasti, razprave iz dekanijskih posvétovanj v cerkvenem glasilu itd. Jako koristno deluje kot načelnik „Katoliškega tiskovnega društva“, v katerem vravnava „Koledar“, namenjen zlasti slovénski duhovščini, od l. 1889 l. L., kateri ima poleg navadnih poročil koledarskih tudi našteté slovénске vladikovine ter njihove dostojnike in upravitelje, poštné in brzojavne določbe, pojasnila o kolkovinah, o tiskovnem društvu, posebej ocene slovénских knjig za mladino in ljudstvo, kar je na veliko korist slovénским učiteljem in vzgojevateljem. Sploh veljá o njem in njegovi marljivi skromnosti: Kar raste, šuma ne dela.

Književnost.

Levstikovi zbrani spisi, uredil Francišek Levce. III. zvezek. Proza I. Vsebina: Povesti, pravljice in pripovedke. Potopisi. Zgodovinski spisi. Književnozgodovinski spisi.

Prva dva zvezka nam podajeta Levstika-pesnika, — a ta zvezek Levstika-pripovedovalca. Najboljša je pač povest »Martin Krpan z Vrha«, in za njo se vrste »Doktor Bežanec v Tožbanje vasi« in »Deseti brat«, ki je pa, žal, nedovršena. Čitatelj se mora čuditi krasoti jezika in pravemu narodnemu humorju. Od naslednjih pripovedek, katerih je velik del iz srbskega jezika, pripravne so mnoge za šolska berila in z njimi bi se spremenila berila v slovanska ne samo po jeziku, ampak tudi po duhu. V potopisu »Popotvanje iz Litije do Čateža«, mislil bi marsikdo da popisuje

v njem kraje, skozi katere je hodil; ker potopisi se običajno takó pišejo. Ali Levstik je v tem spisu krenil raz obrabljeni pot navadnih potopiscev in ni opisaval toliko krajev in narave, kakor ljudi, s katerimi je prišel v dotiko. Sploh Levstik v svojih spisih ne opisuje mnogo krajev in narave, ampak on opisuje prvo stvar na zemlji — človeka. Mnoge bodo zanimali »Zgodovinski spisi«, druge zopet »Zgodovina slovenske matice« ali »Vodnikovo življenje«. Učiteljem priporočamo Levstikove spise najtopleje. Kupujmo namesto cenenih nemških knjig večkrat dvomljive vrednosti domače knjige in čitajmo jih, da spoznamo sebe in svoj narod, katerega pač še dovolj ne poznamo. Majhna je naša književnost, a pri malomarnosti za slovenske knjige zastala nam bode tudi ta. F. J.